

UDK: 347.9 (497.6)
izvorni znanstveni rad
primljen 6. studenoga 2001.

Dr. sc. Jozo Čizmić,
viši predavač Pravnog fakulteta u Splitu

POSEBNOSTI POSTUPKA U PRIVREDNIM SPOROVIMA PRED SUDOVIMA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Postupak u parnicama o privrednim sporovima posebni je parnični postupak koji primjenjuju mjerodavni sudovi kada rješavaju privredne sporove. U radu je autor nastojao dati neka razmatranja o posebnim postupcima: o supsidijarnoj primjeni općih odredaba FZPP-a u privrednim sporovima; primjeni pravila o postupku u privrednim sporovima (subjektivni i objektivni kriterij); mjerodavnosti i sastavu suda; pripremanju glavne rasprave; pravnim lijekovima u postupku u privrednim sporovima kao i o posebnostima kod pokušaja nagodbe, mirovanja postupka, rokova, usmenih izjava stranaka, izdavanja platnog naloga i sporova male vrijednosti u privrednim sporovima.

I. UVOD

1. Građanski parnični postupak je opća metoda pružanja pravne zaštite. Međutim, ponekad opća procesna pravila ne predstavljaju prikladan instrument za pružanje pravne zaštite u sporovima koji se zbog svojih posebnosti bitno razlikuju od standardnih. Zato se u predmetima u kojima primjena općih procesnih pravila ne bi u potpunosti udovoljila svim oblicima pružanja pravne zaštite, primjenjuju pravila predviđena za posebne postupke. U tim se predmetima odredbe općih pravila primjenjuju samo ako nisu derogirane odredbama posebnih postupaka, po pravilu: *lex specialis derogat lex generalis*.¹ U parnicama za koje važe posebna procesna pravila, opća pravila Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 42/98. i 3/99, dalje- **FZPP**) primjenjuju se, dakle, kao supsidijarni izvor prava.

Opći postupak je univerzalan jer sadrži sva pravila za postupanje u parničnom postupku, dok je posebni postupak singularan i sadrži samo ona pravila koja odstupaju od općeg postupka. Postoji više razloga za propisivanje posebnih postupaka. Ti razlozi su ili u društvenom značenju spora koji se uređuje posebnim postupkom, ili u posebnom materijalnopravnom odnosu koji je predmet spora ili u potrebi da se sudska odluka donese hitno i po jednostavnijoj proceduri.

¹ Usp. Čalića, B., *Građansko procesno pravo*, Sarajevo 1986, str. 632, dalje - Čalića

Odredbe o posebnim postupcima predstavljaju odstupanje od općeg pravila. Potreba za posebnim pravilima uvjetovana je u nekim slučajevima zahtjevom za hitnim pružanjem zaštite; u drugim, izgledima za racionalnim reduciranjem procesnih stadija; u trećim, ograničeni zadaci zaštite uvjetuju reduciranje raspravne teme; ponegdje se zbog općedruštvenog značenja sporova predviđa proširenje oficijelnih i inkvizicijskih ovlasti suda; u određenim sporovima specifična priroda subjekata uvjetuje posebni tretman pri rješavanju njihovih parnica; ponekad propisivanje posebnih postupaka.²

2. FZPP je propis kojim se na prostoru Federacije cjelovito određuju pravila postupaka na temelju kojih sudovi raspravljaju i odlučuju u sporovima iz osobnih i obiteljskih odnosa, iz radnih odnosa, te iz imovinskih i drugih građansko-pravnih odnosa fizičkih i pravnih osoba. FZPP se sastoji od četiri dijela. U prvom dijelu (*Opće odredbe*) uređeni su: osnovna načela; mjerodavnost i sastav suda; izuzeće; stranke i njihovi zakonski zastupnici; punomoćnici; jezik u postupku; rokovi i ročišta; zapisnici; donošenje odluke; dostava pismena i razmatranje spisa; troškovi postupka i pravna pomoć. U drugom dijelu (*Tijek parničnog postupka*) sadržane su odredbe o tužbi, suparničarima, sudjelovanju trećih osoba u parnici, prekidu i mirovanju postupka, dokazima i izvođenju rasprave, glavnoj raspravi, sudskoj nagodbi, presudi, rješenju, te redovitim i izvanrednim pravnim lijekovima. Treći dio (*Posebni postupci*) uređuje posebne postupke.

FZPP sadrži odredbe za posebne parnične postupke: u parnicama iz obiteljskih odnosa (Glava XXVII); u parnicama iz radnih odnosa (Glava XXVIII); u parnicama zbog smetanja posjeda (Glava XXIX); u postupku izdavanja platnog naloga (Glava XXX); u postupku u sporovima male vrijednosti (Glava XXXI); u postupku pred arbitražom (Glava XXXII); u postupku u privrednim sporovima (Glava XXXIII).

Dalje ćemo se osvrnuti samo na odredbe FZPP-a o postupku u privrednim sporovima.

II. SUPSIDIJARNA PRIMJENA ODREDABA FZPP-a

Postupak u privrednim sporovima (engl. *commercial disputes procedure*; njem. *Wirtschaftsstreitigkeitenverfahren*) jest poseban, relativno sumarni, parnični postupak koji se provodi u privrednim sporovima.

Kao i u ostalim posebnim postupcima, i u postupku u privrednim sporovima propisana je supsidijarna primjena odredaba općega parničnog postupka (v. FZPP, čl. 479). Posebnim pravilima o postupku u privrednim sporovima ne reguliraju se svi procesni instituti, već samo oni koji se uređuju drukčije negoli u općem parničnom postupku.

Tako, ako građanin zaključi ugovor s građevinskim poduzećem pa nakon toga ustupi (cedira) sva svoja prava iz toga ugovora mjesnoj zajednici, a zatim mjesna zajednica podnese tužbu protiv građevinskog poduzeća radi ispunjenja ugovora, u takvom slučaju treba primijeniti odredbe FZPP-a kojima se uređuje postupak u privrednim sporovima, jer nije odlučna okolnost što je tražbina prije parnice pripadala

² Triva, S. - Belajec, V. - Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb 1986, str. 625, dalje - Triva

građaninu.³ Međutim, kad viši sud koji provodi stečajni postupak odlučuje o sporovima koji su nastali prije ili tijekom provedbe stečaja bez obzira na svojstvo stranke u sporu i vrijednost spora, a protivna stranka nije stranka iz čl. 480. t. 1. FZPP-a, tada nema uvjeta za primjenu pravila o postupku u privrednim sporovima kako je to regulirano glavom XXXIII. FZPP-a.⁴

S obzirom na prirodu i značenje ovih sporova, u postupku u privrednim sporovima jače je izraženo načelo ekonomičnosti (v. čl. 10. FZPP-a), a predviđena su i znatnija odstupanja od načela usmenosti (v. čl. 4. FZPP-a) negoli u redovitom postupku. U pogledu načela ekonomičnosti to se, primjerice, posebno očituje u svezi sa zakonskim rokovima za poduzimanje pojedinih parničnih radnji, koji su u postupku u privrednim sporovima kraći negoli rokovi za poduzimanje istih parničnih radnji u redovitom postupku (v. čl. 492. FZPP-a). Postupak u privrednim sporovima odvija se brže negoli redoviti postupak. U privrednom sporu angažirana su velika sredstva, pa je posebno izražen interes kako stranaka, tako i zajednice da postupak kratko traje i da bude što jeftiniji. Što se načela usmenosti tiče, odstupanja od pravila redovitog postupka odnose se ponajviše na odredbe o pripremanju glavne rasprave, pa je, primjerice, predviđeno da predsjednik vijeća može donijeti odluku o sporu bez zakazivanja ročišta, ako po primitku odgovora na tužbu utvrdi da među strankama nije sporno činjenično stanje i da ne postoje druge smetnje za donošenje odluke (v. čl. 487. FZPP-a).

Odredbama posebnog postupka u privrednim sporovima nije regulirana stvarna mjerodavnost sudova koji će postupati u toj vrsti sporova, nego su utvrđena pravila po kojima će stvarno mjerodavni sud, koji je određen Zakonom o sudovima, postupati kad raspravlja i odlučuje u sporovima na koje se taj posebni postupak odnosi.⁵ Stvarna mjerodavnost za suđenje u privrednim sporovima uređena je kantonalnim/županijskim zakonima o sudovima. Tako je, primjerice, odredbama čl. 22. st. 1. t. 3/a. Zakona o sudovima Zapadnohercegovačke županije, određeno da u privrednim sporovima sude općinski sudovi. Naime, u Federalnom sudskom ustroju (još uvijek) ne postoje specijalizirani privredni/trgovački sudovi kao posebna vrsta redovitih sudova, koji bi sudili u privrednim sporovima, a za koje je pretpostaviti da bi privredne sporove rješavali stručnije i uspješnije od sudova opće mjerodavnosti.

III. PRIMJENA PRAVILA O POSTUPKU U PRIVREDNIM SPOROVIMA (SUBJEKTIVNI I OBJEKTIVNI KRITERIJ)

1. Odredbama članka 480. FZPP-a, kao i člancima 481 - 483. FZPP-a, određuju se donekle granice primjene pravila o postupku u privrednim sporovima. Svakako, to

³ Pravno stajalište XII. sastanka VS BiH, SUR BiH, VSCG, VpsH, PsM, VSSI, VSK, VpsS, VSV i SURV, održanog od 21. do 23. siječnja 1984. god. u Cetinju.

⁴ Pravno stajalište privrednog odjela VSV od 20. rujna 1983. god.

⁵ VS BiH, R- 167/79. od 16. srpnja 1979. god., podatak kod Janković, M. - Karamarković, H. - Janković, Ž. - Petrović, D., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Beograd 1990, str. 500, dalje - Janković.

nisu ujedno i pravila o stvarnoj mjerodavnosti sudova, koja se nalaze u županijskim/kantonalnim zakonima o sudovima.⁶

Za primjenu posebnih pravila u privrednim sporovima u pravilu je mjerodavan samo subjektivni kriterij (FZPP, čl. 480. t. 1), a iznimno, u plovidbenim sporovima, samo objektivni kriterij (FZPP, čl. 480. t. 2). Člankom 480. t. 1. FZPP-a, na novi se način određuje **subjektivni** (personalni) kriterij za primjenu posebnih pravila u privrednim sporovima. Pravila postupka u privrednim sporovima primjenjuju se u sporovima u kojima su stranke Federacija, županija, grad, općine, poduzeća i druge pravne osobe.⁷ Treba napomenuti da je odredbama čl. 489. prethodnog ZPP-a bilo propisano da se pravila u postupku u privrednim sporovima primjenjuju u sporovima u kojima su obje stranke bile društvenopolitičke zajednice, poduzeća, organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice ili druge samoupravne organizacije i zajednice.

Tako se, primjerice, u privrednim sporovima može tuženoj samostalnoj radnji, kojom upravlja njezin vlasnik, postaviti privremeni zastupnik. Kako u odredbama o privrednim sporovima pitanje postavljanja privremenog zastupnika nije na poseban način uređeno, niti je isključena primjena odredaba čl. 76. FZPP-a, njezina primjena dolazi u obzir i u tim sporovima, ako je to po prirodi stvari moguće i kada je to potrebno za zaštitu i ostvarivanje prava drugih sudionika u postupku.⁸ Suprotno, poduzeću, kao tuženoj stranci, ne može se postaviti privremeni zastupnik jer se ne radi o pravnom subjektu kojim bi neposredno upravljao njegov vlasnik, već mora imati svoj poslovodni organ i eventualno organe upravljanja.⁹

Spor o otkazu ugovora o zakupu poslovnih prostorija, koji je zaključen između privrednih subjekata, ima karakter privrednog spora u kojemu se primjenjuju pravila FZPP-a o posebnom parničnom postupku u postupku u privrednim sporovima.¹⁰ Usto, u sporu u kojem su obje stranke poduzeća primjenjuju se pravila o postupku u privrednim sporovima, bez obzira na to pred kojim se sudom vodi postupak.¹¹ Spor između dvije društveno-pravne osobe, uz sudjelovanje i fizičke osobe, radi poništaja

⁶ Usp. u tom smislu i odluku VSH, Rev- 3/84. od 7. veljače 1984. god., PSP 25/194a, O stvarnoj mjerodavnosti trgovačkih sudova u parničnom postupku u Republici Hrvatskoj vidi поближе kod Dika, M., *Stvarna nadležnost trgovačkih sudova u parničnom i izvršnom postupku*, "Informator", br. 4218 - 4219, od 10. i 13. kolovoza 1994. god., str. 9-11; te Eraković, A., *Stvarna nadležnost trgovačkih sudova*, "Informator", br. 4170. od 23. veljače 1994. god., str. 1-3.

⁷ Prema stajalištu VS BiH, turistička društva i savezi su društvene organizacije, pa se u parnici u kojoj oni sudjeluju kao stranke ne primjenjuju pravila koja važe za privredne sporove. VS BiH, Rev- 308/87-86, podatak kod Čalića, B. - Omanović, S., *Građansko procesno pravo*, Sarajevo 2000, str. 320, dalje Čalić - Omanović.

⁸ Vidi u tom smislu odluku VS FBiH, Pž- 33/97. od 6. svibnja 1997. god., Bilten sudske prakse VS FBiH, br. 1/97-13.

⁹ Usp. odluku VS FBiH, Pž- 28/97. od 6. svibnja 1997. god., Bilten sudske prakse VS FBiH, 1/97-14.

¹⁰ Tako i u odluci VS BiH, Rev- 17/95, "Pravna misao", 1-4/96-108.

¹¹ Vidi odluku VSH, Rev- 1650/83. od 14. veljače 1984. god. i Rev- 1247/83. od 20. prosinca 1983. god., PSP 25/194.

ugovora o korištenju stana, raspravlja se po postupku u privrednim sporovima pa se razgraničenje stvarne mjerodavnosti između županijskog i općinskog suda određuje prema vrijednosti predmeta spora.¹²

Privredni spor određuje se, dakle, prema sudionicima u postupku, a ne prema sadržaju spora, osim iznimke u slučajevima iz st. 2. čl. 480. FZPP-a, gdje (u plovidbenim sporovima) do primjene odredaba o postupku u privrednim sporovima dolazi prema **kauzalnom** kriteriju. Naime, pravila o postupku u privrednim sporovima primjenjuju se i u sporovima koji se odnose na brodove i na plovidbu na moru i unutarnjim vodama, te u sporovima na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prijevozu putnika. Tako se drži da su plovidbeni sporovi: spor o zahtjevu koji proistječe iz ugovora o prodaji broda,¹³ spor o lučkoj naknadi,¹⁴ te spor o naknadi štete nastale na oštećenikovu brodu dok se nalazio na remontu kod šetnika,¹⁵ dok spor između fizičke i pravne osobe radi naknade štete na mreži zbog zahvata sportskog torpeda nije pomorski spor.¹⁶

2. Pravila o postupku u privrednim sporovima primjenjuju se i u sporovima koji proizlaze iz međusobnih privrednih odnosa imatelja radnji i drugih pojedinaca koji u obliku registriranog zanimanja obavljaju neku privrednu djelatnost, odnosno iz međusobnih privrednih odnosa tih osoba i pravnih osoba iz članka 480. točke 1. FZPP-a. Drugim riječima, i u sporovima koji proizlaze iz međusobnih privrednih odnosa imatelja radnji i drugih pojedinaca koji u obliku registriranog zanimanja obavljaju neku privrednu djelatnost, odnosno iz međusobnih privrednih odnosa tih osoba, s jedne strane, i Federacije, kantona-županija, gradova, općina, poduzeća i drugih pravnih osoba, s druge strane, primjenjuju se pravila o postupku u privrednim sporovima.

3. Prema odredbama čl. 482. FZPP-a, pravila o postupku u privrednim sporovima primjenjuju se i u sporovima između osoba iz članka 480. točke 1. FZPP-a i inozemnih fizičkih i pravnih osoba koji proizlaze iz njihovih međusobnih privrednih odnosa, te i u takvim međusobnim sporovima inozemnih fizičkih ili pravnih osoba.

Odredbama ovoga članka primjena pravila o postupku u privrednim sporovima proširena je i na sporove s međunarodnim elementom i to kada se radi o sporovima između Federacije, kantona-županija, gradova, općina, poduzeća i drugih pravnih osoba, s jedne strane, i inozemnih fizičkih i pravnih osoba, s druge strane, ako je predmet spora privredni odnos, odnosno prava i obveze koji proizlaze iz njihovih međusobnih privrednih odnosa, ili ako se spor vodi isključivo između inozemnih fizičkih i pravnih osoba, a proizlazi iz njihovih međusobnih privrednih odnosa. *Argumentum a contrario*, pravila o postupku u privrednim sporovima ne primjenjuju se u međusobnim sporovima inozemnih fizičkih osoba i domaćih pravnih osoba radi naknade štete.¹⁷

¹² Takvo je stajalište zauzeo i VS BiH u odluci R- 126/84. od 12. srpnja 1984. god., Janković, str. 504.

¹³ Vidi odluku VSH, Rev- 368/85. od 19. studenoga 1985. god., PSP 29/123.

¹⁴ U tom je smislu i odluka VSH, Rev- 1422/85. od 8. listopada 1985. god., PSP 30/126.

¹⁵ Usp. odluku VSH, GŽ- 3108/75. od 13. siječnja 1976. god., Janković, str. 502.

¹⁶ VSH, Rev- 198/88. od 28. lipnja 1988. god., PSP 40/84.

¹⁷ Tako i u odluci PSH, PŽ- 1116/93. od 8. lipnja 1993. god., *Praxis* 1/211.

Inozemnom fizičkom osobom smatra se ona koja ima prebivalište ili trajno boravište u inozemstvu, a inozemna pravna osoba je ona koja ima sjedište u inozemstvu.

Odredbama FZPP-a nije definirana sintagma "međusobni privredni odnos" pa je njezino razjašnjenje prepušteno uglavnom sudskoj praksi. Tako je u sudskoj praksi zauzeto stajalište da pravni odnos koji nastaje iz ugovora u privredi spada u privredne odnose iz ovoga članka. Prema odredbama ZOO-a, ugovori u privredi jesu ugovori koje međusobno sklapaju: poduzeća, druge pravne osobe koje obavljaju privrednu djelatnost; te vlasnici radnji i pojedinci koji u obliku registriranog zanimanja obavljaju neku privrednu djelatnost (ZOO, čl. 25. st. 1), gdje se može ubrojiti i izdavanje vrijednosnih papira, javno obećanje nagrade i drugi jednostrani poslovi, svakako ako su poduzeti u obavljanju poslovne djelatnosti navedenih subjekata (ZOO, čl. 25. st. 2. i 3).

Sporovi iz međusobnih privrednih odnosa su kako sporovi nastali u izvršenju ugovora u privredi, tako i sporovi koji se vode po regresnim zahtjevima iz međusobnih privrednih odnosa između domaćih pravnih osoba i inozemnih fizičkih i pravnih osoba.¹⁸ Sporovi između inozemnih osoba koji ne proizlaze iz njihovih međusobnih privrednih odnosa, raspravljat će se po pravilima redovitog postupka, bez obzira radi li se o fizičkim ili pravnim osobama.

Pravila redovitog postupka primjenjuju se i u sporovima o naknadi štete koja je prouzročena deliktom radnjom, a ako je šteta prouzročena neizvršenjem ili neurednim izvršenjem obveze iz poslovnih odnosa, primjenjuju se pravila postupka u privrednim sporovima.

Prema stajalištu sudske prakse, sporovi u kojima inozemna osiguravajuća društva na temelju zakonske cesije (subrogacije), regresno zahtijevaju isplatu podmirenih iznosa protiv domaćih osiguravajućih organizacija, smatraju se privrednim sporovima jer se radi o privrednim sporovima u smislu odredaba čl. 482. FZPP-a.¹⁹ S druge strane, u sporovima za naknadu štete između inozemne pravne osobe, s jedne, i našeg osiguravajućeg društva, s druge strane, vrijede pravila redovitog postupka, jer zahtjev inozemnog tužitelja prema našem osiguravajućem društvu ne proizlazi iz njihova međusobnog privrednog odnosa, nego iz deliktne djelatnosti vozača vozila koje je bilo osigurano kod tuženog osiguravajućeg društva.²⁰

4. Odredbama članka 483. FZPP-a predviđena je primjena pravila postupka u privrednim sporovima i na sporove u kojima pored Federacije, kantona-županija, gradova, općina, poduzeća i drugih pravnih osoba te inozemnih fizičkih i pravnih osoba, sudjeluju kao **materijalni suparničari** i druge fizičke ili pravne osobe. Odredbe ovoga članka primjenjuju se bez obzira je li fizička osoba aktivni ili pasivni materijalni suparničar.

Pravila o postupku u privrednim sporovima primjenjuju se na te fizičke i pravne osobe, koje su u postupku materijalni suparničari, po atrakcijskom kriteriju. S obzirom

¹⁸ Pž- 689/82. od 13. svibnja 1982. god., podatak kod Janković, str. 506.

¹⁹ Stajalište viših privrednih sudova zauzeto na šestom sastanku održanom 1977. godine u Splitu.

²⁰ Vidi u tom smislu odluku VSM, R- 44/78. od 15. rujna 1978. god., Janković, str. 506.

na posebnosti postupka u privrednim sporovima, za fizičke je osobe povoljnija primjena pravila redovitog postupka. Stoga se na njih iznimno primjenjuju pravila postupka u privrednim sporovima i to samo onda kad se pojavljuju kao materijalni suparničari uz subjekte privrednog spora, jer je u tom slučaju značajniji interes koji se ostvaruje između subjekata privrednog spora za koje je povoljnije da se spor brže okonča.²¹

Ovo se pravilo primjenjuje, dakle, samo kod tzv. materijalnih suparničara, tj. suparničara koji se prije parnice u pogledu predmeta spora nalaze u pravnoj zajednici ili njihova prava odnosno obveze proistječu iz iste činjenične i pravne osnove. U pravnoj zajednici nalaze se, primjerice, kad su u obveznom odnosu na temelju ugovora u pogledu kojega je treći istaknuo zahtjev za utvrđenje da je pravno ništav. Materijalni suparničari čije obveze proistječu iz iste činjenične i pravne osnove u stvarnoj su vezi, a to su, primjerice, osobe koje odgovaraju za štetu po načelu solidarne odgovornosti ili više osoba koje su u istom događaju pretrpjele štetu.

Prema stajalištu (starije) sudske prakse, za suđenje u sporovima u kojima je na strani tužitelja ili tuženika pored društvenopravnih osoba u ulozi materijalnog suparničara nalazi i fizička osoba, mjerodavan je općinski, a ne županijski sud, bez obzira na vrijednost predmeta spora, s tim što će se postupak u smislu čl. 483. FZPP-a, provesti po pravilima o postupku u privrednim sporovima.²² Naime, odredbe članka 483. FZPP-a ne uređuju mjerodavnost u slučaju kad u privrednim sporovima kao materijalni suparničar sudjeluje i fizička osoba, već tek određuje da će se u tim sporovima primjenjivati pravila o postupku u privrednim sporovima.²³ Međutim, treba ukazati na jednu odluku Vrhovnog suda FBiH prema kojoj je kantonalni sud (u Sarajevu) stvarno mjerodavan suditi u prvom stupnju u privrednom sporu, ako vrijednost predmeta spora prelazi 30 000 KM, pa i onda kada je jedna od stranaka fizička osoba, ako ima svojstvo materijalnog suparničara. To zato jer se prvostupanjska mjerodavnost općinskih i županijskih sudova određuje po propisima županijskih zakona o sudovima, a po odredbama čl. 33. toč. g. Zakona o sudovima Kantona Sarajevo, Kantonalni sud u Sarajevu sudi u prvom stupnju u privrednim sporovima ako vrijednost predmeta spora prelazi 30 000 KM.²⁴

IV. MJERODAVNOST I SASTAV SUDA

1. Prema odredbama čl. 484. FZPP-a, u sporovima radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja ugovora, radi izvršenja ili raskidanja ugovora, kao i u sporovima radi naknade štete zbog neizvršenja ugovora, osim suda opće mjesne mjerodavnosti, mjesno je mjerodavan i sud mjesta gdje je prema sporazumu stranaka tuženik dužan izvršiti

²¹ Tako Janković, str. 506.

²² Usp. odluku VS BiH, R- 15/82. od 20. svibnja 1982. god.; R- 124/82. od 20. svibnja 1982. god.; R- 133/82. od 6. svibnja 1982. god.

²³ Vidi odluku VSH, R- 107/79. od 10. travnja 1979. god., podatak kod Grbin, I., *Zakon o parničnom postupku sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, prilogima i abecednim kazalom*, 2. izdanje, Zagreb 2001, str. 389.

²⁴ Vidi odluku VS FBiH, Rev- 43/00 od 30. svibnja 2000. god., Bilten sudske prakse VSFBiH, br. 2/00-14.

ugovor (*forum loci solutionis*). Za sporove navedene u ovome članku propisana je, dakle, izberiva (elektivna) mjerodavnost.

Ako zakonom nije određena isključiva mjesna mjerodavnost kojega drugog suda, za suđenje je mjerodavan sud koji je opće mjesno mjerodavan za tuženika (FZPP, čl. 38. st. 1). Za suđenje je opće mjesno mjerodavan sud na čijem području tuženik ima prebivalište (FZPP, čl. 39. st. 1). Međutim, zakonom se može predvidjeti da je za suđenje, osim suda opće mjesne mjerodavnosti, mjerodavan i drugi određeni sud (FZPP, čl. 38. st. 2). Upravo odredbama ovoga članka predviđena je posebna mjesna mjerodavnost u privrednim sporovima, koja se temelji na sporazumu stranaka o mjestu izvršenja ugovora povodom kojega se pokreće spor. Tužitelj koji se želi koristiti ovlaštenjem iz ovoga članka, dužan je u tužbi navesti da mjerodavnost suda temelji na sporazumu stranaka o mjestu gdje je tuženik dužan izvršiti ugovor.

I sudska praksa je zauzela stajalište da je u sporovima radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja ugovora, radi izvršenja ili raskidanja ugovora, kao i u sporovima radi naknade štete zbog neizvršenja ugovora, osim suda opće mjesne mjerodavnosti, mjesno mjerodavan i sud mjesta gdje je prema sporazumu stranaka tuženik dužan izvršiti ugovor,²⁵ odnosno da se odredba čl. 484. FZPP-a o izberivoj mjesnoj mjerodavnosti prema mjestu ispunjenja ugovora (*forum solutionis*) odnosi se i na slučajeve naknade štete zbog neurednog izvršenja ugovora, primjerice zbog manjka i oštećenja dijela robe u transportu, manjka ili gubitka cijele pošiljke u transportu i sl.²⁶ Primjerice, kad se radi o sporu za uklanjanje nedostataka na građevini, osim suda opće mjesne mjerodavnosti prema sjedištu tuženika, mjesno je mjerodavan i sud mjesta gdje se nalazi građevina na kojoj treba ukloniti nedostatke, jer je u tom mjestu tuženik dužan ispuniti/izvršiti ugovor.²⁷

Pretpostavka za mjerodavnost suda mjesta izvršenja ugovora jest postojanje izričitog sporazuma stranaka o mjestu gdje je tuženik dužan izvršiti ugovor.²⁸ Postoji li sporazum stranaka o mjestu gdje je tuženik dužan izvršiti ugovor, sud ocjenjuje samo na temelju navoda u tužbi i na temelju činjenica koje su sudu poznate.²⁹ Za primjenu odredaba iz čl. 484. FZPP-a nije odlučno mjesto gdje je ugovor stvarno izvršen a ni mjesto gdje je tuženik po popisima dužan izvršiti ugovor, već dolazi u obzir samo mjesto gdje je po sporazumu stranaka tuženik dužan izvršiti ugovor.³⁰ Posebna mjesna mjerodavnost postoji samo ako su se ugovorne stranke sporazumjele o mjestu gdje je tuženik dužan izvršiti ugovor, pa i kada se to mjesto podudara s

²⁵ U tom je smislu odluka VSV, Pž- 104/81. od 13. svibnja 1981. god., Janković, str. 508.

²⁶ Zaključak s XVIII. redovnog sastanka privrednih sudova održanog od 5.-7. lipnja 1985. god.

²⁷ Takvo je stajalište zauzeo PSH u odluci Pž- 2370/89. od 7. studenoga 1989. god., PSP 45/163.

²⁸ Vidi odluku VSH, II Rev- 53/92. od 25. studenoga 1992. god., IO 1994/322.

²⁹ V. čl. 15. st. 2. FZPP-a. U tom je smislu i Zaključak s XVIII. redovnog sastanka privrednih sudova održanog od 5.-7. lipnja 1985. god.

³⁰ Usp. odluku VPSH, Pž- 241/87. od 20. siječnja 1988. god., PSP 37/133.

mjestom izvršenja koje je određeno zakonskom normom.³¹ Sama činjenica da je tuženik izvršio ugovor ili da izvršava u određenom mjestu, nije relevantna.³²

Iako je odredbama ovoga članka propisana mogućnost izberive mjerodavnosti samo u sporovima radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja ugovora, radi izvršenja ili raskidanja ugovora, kao i u sporovima radi naknade štete zbog neizvršenja ugovora, držimo da bi se ova mogućnost mogla protegnuti i na sporove o poništenju ugovora jer ne vidimo opravdani razlog za izdvajanje tih sporova od ostalih sporova iz ovoga članka.

Sporazum o mjestu ispunjenja obveze pretpostavka je izberive mjesne mjerodavnosti samo u sporu iz ugovora, a ne, primjerice, i u sporu iz jednostranog pravnog posla (npr. spora iz javnog obećanja nagrade). Na temelju odredaba ovoga članka ne bi se mogla zasnovati mjesna mjerodavnost prema mjestu gdje bi prema izričitom sporazumu stranaka tužitelj trebao ispuniti ugovornu obvezu.

Do primjene ove odredbe može doći samo ako se mjesto izvršenja ugovora ne poklapa s mjestom prema kojem se određuje opća mjesna mjerodavnost za tuženika.

Inače, opće pravilo o mjerodavnosti suda mjesta gdje se obveza treba ispuniti (*forum solutionis*) za sporove protiv osoba koje u FBiH nemaju opću mjesnu mjerodavnost propisano je odredbama čl. 51. st. 3. FZPP-a, prema kojima se, u sporovima protiv osobe koja u Federaciji nema opću mjesnu mjerodavnost, za obveze koje treba ispuniti u Federaciji, tužba može podnijeti sudu na čijem području tu obvezu treba ispuniti.

2. U privrednim sporovima postupak u prvom stupnju vodi **vijeće** sastavljeno od trojice sudaca (FZPP, čl. 37.) ili, pak, **sudac pojedinac**. Pravila o sastavu suda pretrpjela su određene izmjene u odnosu na odredbe čl. 41-44. staroga ZPP-a. FZPP i dalje zadržava pravilo zbornog suđenja, a sudac pojedinac sudi samo u određenim sporovima koji su, sa stajališta interesa stranaka i društva u cjelini, manjeg značenja. Značajna je novost da se u postupak uvodi suđenje u vijeću sastavljenom od trojice sudaca, odnosno u vijeću sastavljenom od pet sudaca kada sud odlučuje o reviziji i zahtjevu za zaštitu zakonitosti (FZPP, čl. 37.). Tako se iz parničnog postupka "izvodi" porota, odnosno suci porotnici.

Za razliku od suđenja u redovnom postupku gdje sudac pojedinac sudi sporove o imovinsko-pravnim zahtjevima ako vrijednost predmeta spora ne premašuje 20 000 KM (FZPP, čl. 36. st. 1.), u postupku u privrednim sporovima sudac pojedinac sudi ako vrijednost predmeta spora ne prelazi 30 000 KM i u sporovima za plaćanje kamata, bez obzira na vrijednost spora (FZPP, čl. 485.). Sudac pojedinac u sporovima iz svoje mjerodavnosti ima sve ovlasti koje pripadaju predsjedniku vijeća.

Slično kao i u redovitom postupku, i ovdje se tijekom postupka stranke mogu sporazumjeti da privredne sporove sudi sudac pojedinac, bez obzira na vrijednost predmeta spora.

Kao i u redovitom postupku, sudac pojedinac provodi postupak i donosi odluku u predmetima pravne pomoći, ali je, usto, ovlašten i provoditi postupak i donositi odluke u predmetima osiguranja dokaza.

³¹ U tom je smislu i odluka VS BiH, Pž- 6/86. od 18. travnja 1986. god., Janković, str. 509.

³² Takvo je stajalište zauzeo PSH u odluci Pž- 45/92. od 18. veljače 1992. god., PSP 52/182.

V. PRIPREMANJE GLAVNE RASPRAVE

1. Dostavljanje tužbe i zakazivanje (pripremno) ročište

Odredbama čl. 486. st. 1. FZPP-a, u privrednim sporovima predviđeno je određeno odstupanje od načela usmenosti (v. čl. 4. FZPP-a). To se očituje u tome što se, za razliku od redovitog postupka, u postupku u privrednim sporovima tužba uvijek dostavlja tuženiku na odgovor, pripremno ročište zakazuje se iznimno, kada to nalažu složenost predmeta ili druge okolnosti, a vrijedi napomenuti i da je predsjednik vijeća ovlašten donijeti presudu bez rasprave ako po primitku odgovora na tužbu utvrdi da među strankama nije sporno činjenično stanje (v. čl. 487. FZPP-a).

U postupku u privrednim sporovima uvijek će se tužba dostaviti tuženiku na odgovor. Naime, u postupku u privrednim sporovima stranke zastupaju kvalificirani zastupnici. Kako se kao stranke pojavljuju osobe kojima su pisane parnične radnje lakši teret negoli građanima pojedincima,³³ u postupku u privrednim sporovima uvijek će se tužba dostaviti tuženiku na odgovor, s nalogom da na tužbu odgovori.

Iznimno u postupku u sporovima male vrijednosti u privrednim sporovima tužba se ne dostavlja tuženiku na odgovor (FZPP, čl. 494. st. 4.), jer to ne bi bilo u skladu s prirodom sumarnog postupka u sporovima male vrijednosti.

Nakon primitka odgovora na tužbu ili nakon proteka roka za odgovor na tužbu, predsjednik vijeća odlučuje hoće li dogovoriti pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu. Pripremno ročište dogovoriti će se samo ako bi to, s obzirom na složenost predmeta i druge okolnosti, pridonijelo bržem ili jeftinijem rješavanju spora. Kako je odredba st. 2. čl. 486. FZPP-a instruktivnog značenja, s jedinim ciljem racionalizacije postupka, ako predsjednik vijeća ne zakaže pripremno ročište iako bi to, s obzirom na složenost predmeta i druge okolnosti, pridonijelo bržem ili jeftinijem rješavanju spora, time ne čini bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 336. st. 1. FZPP-a, jer takvo postupanje ne može utjecati na donošenje zakonite i pravilne odluke.

Iznimno od pravila iz st. 1. i 2. članka 486. FZPP-a, prema kojima se u postupku u privrednim sporovima uvijek tužba dostavlja tuženiku na odgovor te prema kojima tek nakon primitka odgovora na tužbu ili nakon proteka roka za odgovor na tužbu predsjednik vijeća odlučuje hoće li dogovoriti pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu, u hitnim slučajevima predsjednik vijeća može odmah nakon prethodnog ispitivanja tužbe dogovoriti pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu (FZPP, čl. 486. st. 3). Radi otklanjanja mogućih dvojbi, FZPP izričito propisuje da protiv takve odluke predsjednika vijeća nije dopuštena žalba.

Vrijedi napomenuti da je sada, za razliku od odredaba ranijega ZPP-a, predsjednik vijeća, u hitnim slučajevima, ovlašten ročište zakazati ne samo telefonom ili brzojavom već i telefaksom. Radi li se o "hitnom slučaju", procjenjuje predsjednik vijeća. Iz ove odredbe proizlazi da stranci koja je tako pozvana ne mora biti zajamčeno vrijeme od osam dana između poziva i ročišta.³⁴ Držimo kako se na ovaj način ipak ne bi moglo

³³ Usp. Poznić, B., *Građansko procesno pravo*, Beograd 1997, str. 332, dalje - Poznić.

³⁴ Usp. Poznić, str. 333. V. odluku VPS, Sl- 1517/68. god.

zakazati pripremno ročište, ili prvo ročište za glavnu raspravu, jer se tuženiku u privrednim sporovima mora dostaviti tužba (v. i čl. 265. FZPP-a).

2. Donošenje odluke bez zakazivanja ročišta

Uz ispunjenje propisanih uvjeta, odredbom članka 487. FZPP-a predviđena je mogućnost potpunog odstupanja od načela usmenog raspravljanja pred sudom, koje se sastoji u tome što se prvostupajnska presuda donosi bez zakazivanja pripremnog ročišta, odnosno glavne rasprave.

Naime, kad nakon primitka odgovora na tužbu predsjednik vijeća utvrdi da među strankama nije sporno činjenično stanje i da ne postoje druge smetnje za donošenje odluke, može, bez zakazivanja ročišta, donijeti odluku o sporu. Je li među strankama činjenično stanje sporno, sud će utvrditi iz odgovora na tužbu. Ne može, međutim, na temelju pasivnog držanja tuženika (nije se očitovao na podnesak tužitelja) zaključiti da nije sporno činjenično stanje.³⁵

Odredbe čl. 487. FZPP-a primjenjuju se i u sporovima male vrijednosti.³⁶ Stranke ne mogu zahtijevati zakazivanje ročišta samo zbog toga da bi pred sudom raspravljale o primjeni materijalnog prava, jer svoje tumačenje normi materijalnog prava mogu iznijeti u tužbi, odnosno u odgovoru na tužbu.³⁷

FZPP ne traži pristanak stranaka za primjenu ove procesne metode. Međutim, kako tuženik nije dužan odgovoriti na tužbu (v. čl. 486. FZPP-a), on može isključiti primjenu odredaba ovoga članka ako na zahtjev suda ne podnese odgovor na tužbu.

I sudska je praksa zauzela stajalište da u postupku u privrednim sporovima sud može iznimno, ako su ispunjene sve propisane pretpostavke iz čl. 487. FZPP-a, donijeti meritornu odluku bez zakazivanja ročišta za glavnu raspravu,³⁸ odnosno u slučaju ako među strankama nije sporno činjenično stanje i ako su se obje parnične stranke odrekle održavanja glavne rasprave.³⁹

Tako, primjerice, kad je propis o visini stope zateznih kamata prisilne prirode, sud neće usvojiti tužbeni zahtjev, premda tuženik izričito prizna tužbeni zahtjev i u visini (opsegu) iznad propisane stope zateznih kamata, već će to priznanje smatrati priznanjem tužbenog zahtjeva u granicama propisane visine stope zateznih kamata pa će u privrednom sporu odlučiti o zahtjevu po čl. 487. FZPP-a.⁴⁰ Usto, u privrednim sporovima sud je, u smislu odredaba čl. 487. FZPP-a, dužan donijeti odluku prema stanju u spisu, iako stranke nisu pristupile na dva zakazana ročišta za glavnu raspravu.⁴¹ Ako je činjenično stanje među strankama neosporno, tada ne postoje uvjeti za donošenje rješenja o povlačenju tužbe u smislu odredaba čl. 456. st. 1. FZPP-a, pošto je u

³⁵ Tako i u odluci VTSH, Pž- 2456/93. od 15. veljače 1994. god., Praxis 2/101.

³⁶ Pravno stajalište XII. sastanka VS BiH, SUR BiH, VSCG, VpsH, PsM, VSSI, VSK, VpsS, VSV i SURV, održanog od 21-23. siječnja 1984. god. u Cetinju.

³⁷ Tako Janković, str. 510.

³⁸ Vidi u tom smislu odluku PSH, Pž- 550/90. od 18. prosinca 1990. god., PSP 48/139.

³⁹ Tako i VPS u Beogradu u odluci Sl- 2212/69.

⁴⁰ Usp. odluku PSH, Pž- 1575/89. od 13. veljače 1990. god., PSP, 45/157.

⁴¹ Vidi odluku VS BiH, Pž- 353/82. od 25. listopada 1982. god., Janković, str. 511.

takvom slučaju sud dužan donijeti odluku u smislu odredaba čl. 487. FZPP-a bez zakazivanja ročišta.⁴²

Odredbe članka 487. FZPP-a u sudskoj se praksi šire tumače na način da se smatra da je prvostupanjski sud ovlašten tijekom cijelog postupka, do zaključenja glavne rasprave, donijeti odluku o sporu kada stranke svoje navode tako izmijene ili dopune da među njima činjenično stanje nije više sporno,⁴³ jer se smatra da nema razumnog razloga donošenje ove odluke bez zakazivanja ročišta ograničiti samo na stadij postupka do zakazivanja prvog ročišta, kao bi se moglo zaključiti gramatičkim tumačenjem odredaba ovoga članka. Naime, ako je predsjednik vijeća na temelju zakonskih odredaba izričito ovlašten donijeti odluku bez zakazivanja ročišta kada među strankama nije sporno činjenično stanje, onda mu nedvojbeno to pravo pripada i ako je već održano pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu. Zato i u slučaju kad parnične stranke tijekom postupka svoje navode, koji se odnose na činjenično stanje, tako izmjene i dopune da među njima činjenično stanje nije više sporno, nema smetnje za donošenje odluke bez zakazivanja ročišta.⁴⁴

Međutim, iako je činjenično stanje među strankama neosporno, kad sud nađe da postoje "druge smetnje", sud neće donijeti odluku o sporu bez zakazivanja ročišta (pr. kad posumnja da stranke raspolažu zahtjevima kojima na temelju prinudnih propisa ne mogu raspolagati, FZPP, čl. 3. st. 2.). Predsjednik vijeća u tom će slučaju zakazati ročište za glavnu raspravu radi potrebnih razjašnjenja relevantnih činjenica.

Donošenje odluke bez održavanja glavne rasprave predstavlja samo ovlast, a ne i dužnost suda.⁴⁵ Ako su ispunjeni uvjeti iz čl. 487. FZPP-a, predsjednik vijeća može odlučiti o sporu bez zakazivanja ročišta, ali to nije dužan učiniti.⁴⁶ Ako predsjednik vijeća, na prijedlog stranke ili po službenoj dužnosti, odbije donijeti odluku o zahtjevu bez zakazivanja ročišta, iako su za to ispunjene sve pretpostavke iz čl. 487. FZPP-a, time nije počinio relativno bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl. 336. st. 1. FZPP-a, jer predsjednik vijeća na temelju odredaba čl. 487. FZPP-a može, ali ne mora, donijeti odluku izvan ročišta za glavnu raspravu.

Iako se ovdje u biti radi o dispozitivnom utvrđivanju činjenične osnove spora od strane parničnih stranaka, zakon ne propisuje poseban režim za žalbu, pa bi se ovako donesena presuda mogla pobijati i zbog nepravilno utvrđenog činjeničnog stanja.⁴⁷

⁴² U tom je smislu i odluka PŽ- 3062/83. od 5. listopada 1983. god.

⁴³ V. Stajalište viših privrednih sudova i odjela za privredne sporove vrhovnih sudova republika i pokrajina, zauzeto na XVI. sastanku.

⁴⁴ Zaključak s XVI. koordinacijskog sastanka delegacija viših privrednih sudova i privrednih odjela vrhovnih sudova republika i pokrajina, održanog 6.-8. lipnja 1983. god. u N. Sadu.

⁴⁵ Tako i u odluci VPS, SI- 212/59, Janković str. 512.

⁴⁶ Stajalište viših privrednih sudova i odjela za privredne sporove vrhovnih sudova republika i pokrajina, zauzeto na XVIII. sastanku održanom u Ljubljani od 5. do 7. lipnja 1985. god.

⁴⁷ Usp. Triva, str. 658.

VI. PRAVNI LIJEKOVI U POSTUPKU U PRIVREDNIM SPOROVIMA

1. Žalba

U postupku u privrednim sporovima u žalbi se mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi samo ako žalitelj učini vjerojatnim da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti, odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave (FZPP, čl. 488. st. 1).⁴⁸ U protivnom, žalbeni sud neće uzeti u obzir nove činjenice iznesene u žalbi.⁴⁹ Tako, primjerice, stranka koja je tijekom prvostupanjskog postupka tvrdila da su radovi koje je njezin protivnik trebao obaviti obavljene, ne može u žalbi isticati kako ti radovi nisu obavljene, ako ne učini vjerojatnim da tu činjenicu bez svoje krivnje nije mogla iznijeti tijekom rasprave do zaključenja glavne rasprave.⁵⁰ Ni novi dokazi ne mogu se navoditi kao žalbeni razlog ako tužitelj ne učini vjerojatnim da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti u prvostupanjskom postupku.⁵¹

Ovom odredbom uvjeti za iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza u žalbi u privrednim sporovima, izjednačeni su s onima za ponavljanje postupka (v. čl. 391. i 392. FZPP-a).

Određeno ograničenje mogućnosti iznošenja novota u privrednim sporovima bilo je uvedeno već novelom prethodnog ZPP-a iz 1990. godine. U skladu sa stajalištem da mogućnost iznošenja novota treba, u pravilu, ograničiti na prvostupanjski postupak, držimo da bi u nekoj od novela FZPP-a trebalo razmisliti o potpunom isključenju mogućnosti iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza u žalbi u postupku u privrednim sporovima. Za to postoji posebno opravdanje s obzirom na stranke koje nastupaju u postupku pred sudovima i na svojstva njihovih zastupnika.

Ako sud posumnja u istinitost navoda žalitelja da bez svoje krivnje do zaključenja glavne rasprave nije mogao iznijeti činjenice i predlagati dokaze koje sada navodi u žalbi, predsjednik vijeća prvostupanjskog suda može, prema potrebi, sam ili na zahtjev suca izvjestitelja drugostupanjskog suda, provesti očevid radi provjere istinitosti navoda žalitelja (v. FZPP, čl. 488. st. 2.).

2. Revizija

Osim u pogledu iznosa vrijednosti predmeta spora, na reviziju u postupku u privrednim sporovima primjenjuju se opće odredbe FZPP-a o reviziji (v. čl. 364.-382. FZPP-a). Kad se postupak vodi po pravilima o postupku u privrednim sporovima, revizija je dopuštena samo kad vrijednost predmeta spora pobijanog dijela pravomoćne presude prelazi iznos naveden u čl. 489. FZPP-a,⁵² odnosno kada vrijednost predmeta spora pobijanog dijela pravomoćne presude ne prelazi 25 000 KM.⁵³

⁴⁸ U tom je smislu ipresuda VS BiH, Pž- 415/91, "Pravna misao", 1-6/95-135. Usp. i odluku VTSH, Pž- 1089/96. od 26. svibnja 1998. god.

⁴⁹ Vidi odluku VSH, II Rev- 56/91. od 4. rujna 1991. god.; VtsH, Pž- 3320/97. od 13. siječnja 1998. god., ING PSP 1998-8-81.

⁵⁰ Takvo je stajalište zauzeo VSH u odluci II Rev- 109/95. od 14. svibnja 1998. god., IO 2/98-113.

⁵¹ U tom je smislu i odluka VTSH, Pž- 3320/97. od 13. siječnja 1998. god.

⁵² Usp. odluku VSH, Rev- 419/80. od 9. travnja 1980. god., PSP 17/162.

⁵³ Vidi u tom smislu odluku VPSH, Pž- 3627/79. od 14. travnja 1979. god., PSP 16/302.

Tako, kad se primjenjuju zakonske odredbe o postupku u privrednim sporovima, a dopuštenost revizije zavisi od vrijednosti predmeta spora, revizija nije dopuštena ako ta vrijednost ne prelazi 25.000 KM, ni onda kad je jedna od stranaka fizička osoba kao suparničar te kad je za postupanje stvarno mjerodavan općinski sud.⁵⁴

O reviziji odlučuje Vrhovni sud Federacije (FZPP, čl. 365.). Kada odlučuje o reviziji, Vrhovni sud Federacije sudi u vijeću sastavljenom od pet sudaca, ako zakonom nije drukčije određeno (FZPP, čl. 37. st. 2.).

Donošenjem FZPP-a brisan je prijašnji st. 2. st. 497. prethodnog ZPP-a u kojemu su bili navedeni sporovi u kojima je revizija bila uvijek dopuštena neovisno o vrijednosti predmeta spora pobijanog dijela pravomoćne presude. Tako je revizija u privrednim sporovima uvijek bila dopuštena u sporovima iz autorskog prava, prava industrijskog vlasništva, nepoštenog tržišnog natjecanja i dovođenja u neravnopravan položaj na tržištu.

VII. UMJESTO ZAKLJUČKA

1. Pokušaj nagodbe

Ako obje stranke sporazumno predlože da se ročište odgodi da bi pokušale nagodbu, sud treba uvažiti taj prijedlog i odmah obavijestiti stranke o danu i satu kad će se održati novo ročište (FZPP, čl. 490.).

Kako se u postupku u privrednim sporovima ne primjenjuju odredbe FZPP-a o mirovanju postupka, odgađanje ročišta da bi stranke pokušale nagodbu predstavlja neku vrstu zamjene za sporazumno mirovanje postupka koje strankama služi za pokušaj postizanja sudske nagodbe u redovitom postupku. Naime, u redovitom postupku stranke mogu i često sudu prijavljuju sporazum o mirovanju postupka (v. čl. 200. st. 1. FZPP-a), jer žele pokušati nagoditi se dok parnica miruje, a ta im je mogućnost u postupku u privrednim sporovima uskraćena odredbama čl. 491. st. 1. FZPP-a.

Držimo nedostatkom to što ovaj propis ne ograničava stranke u broju njihovih pokušaja, pa stranke mogu i na idućem ročištu stavljati isti prijedlog, a sud nema zakonske osnove odbiti ga. Naime, sud nije ovlašten ocjenjivati utemeljenost sporazumnog prijedloga stranaka da se ročište odgodi kako bi pokušale nagodbu, već je dužan uvažiti taj prijedlog i odmah obavijestiti stranke o danu i satu kad će se održati novo ročište. Nedolazak stranaka na takvo ročište smatra se izostankom obiju stranaka te ne povlači procesnu posljedicu presumiranog povlačenja tužbe.⁵⁵

2. Mirovanje postupka

2.1. Da bi se ubrzao postupak, odredbama st. 1. čl. 491. FZPP-a ponovno se određuje da se u postupku u privrednim sporovima neće primjenjivati opće odredbe FZPP-a o mirovanju postupka. Naime, u praksi se pokazalo da takvo zakonsko rješenje o mirovanju postupka u privrednim sporovima nije prikladno jer je omogućavalo

⁵⁴ Takvo je stajalište zauzeo VSH u odluci Rev- 1851/86. od 11. studenoga 1986. god., PSP 34/145.

⁵⁵ Usporedi odluku VTSH, Pž- 2055/98. od 18. lipnja 1998. god., ING PSP 1998-8-120.

nepotrebno odugovlačenje postupka. Zahtjev za bržim raspravljanjem imovinskih odnosa između privrednih subjekata svakako je bio temeljni motiv da zakonodavac isključi primjenu odredbe o mirovanju postupka u postupku u privrednim sporovima, jer ako ta odredba odgovara strankama u redovitom postupku, odnosno strankama koje nisu privredni subjekti, ona svakako ne odgovara strankama u postupku u privrednim sporovima.

Treba napomenuti da je do novele prethodnog preuzetog ZPP-a od 24. prosinca 1976. god., institut mirovanja postupka nije postojao u privrednim sporovima, da bi nakon toga, uz određena ograničenja, bio predviđen odredbama čl. 499. SZPP-a, sve do donošenja FZPP-a.

2.2. Ako s pripremnog ročišta ili prvog ročišta za glavnu raspravu ili s nekoga kasnijeg ročišta izostanu obje stranke, sud će ročište odgoditi, a ako ni na novo ročište ne dođu obje stranke, smatrat će se da je tužitelj povukao tužbu (FZPP, čl. 491. st. 2.). Ovom odredbom FZPP-a se, dakle, fingira da je tužitelj povukao tužbu, iako nema izričite izjave o povlačenju tužbe (v. čl. 178. FZPP-a), zbog čega se ova sankcija i ne može smatrati presumiranim povlačenjem tužbe, već fikcijom o povlačenju tužbe. Ova fikcija sadrži u sebi i presumpciju o pristanku tuženika na povlačenje, jer da je tuženik htio nastaviti postupak, trebao je samo pristupiti na ovo drugo ročište.⁵⁶

Svrha odredaba st. 2. ovoga članka je u tome da se sankcijom fikcije o povlačenju tužbe tužitelj potakne na aktivnost u parnici, koja će sudu omogućiti da odluku u sporu donese na temelju usmenog raspravljanja. Primjenom navedene odredbe sankcionira se, dakle, pasivnost parničnih stranaka, odnosno neopravdano izostajanje stranaka s ročišta.⁵⁷

Ako stranke ne pristupe uzastopce na dva zakazana ročišta, sud mora donijeti rješenje o presumiranom povlačenju tužbe.⁵⁸ Ako je sud propustio na drugom ročištu za glavnu raspravu donijeti rješenje o povlačenju tužbe, iako su bile ispunjene procesnopravne pretpostavke iz čl. 491. st. 2. FZPP-a, ne može se takvo rješenje donijeti na trećem ročištu jer se smatra da je zakazivanjem trećeg ročišta sud poništio zakonsku pretpostavku za fikciju povlačenja tužbe.⁵⁹

Odredbe stavka 2. mogu se primijeniti samo ako obje stranke ne dođu na dva uzastopna ročišta pred istim sudom,⁶⁰ odnosno ako su dva uzastopna ročišta bila zakazana pred mjerodavnim sudom.⁶¹ Ako na ročište pristupi samo tuženik koji odbija raspravljati iako ga sud poziva u skladu s pisanim prijedlogom tužitelja da se održi rasprava u njegovoj odsutnosti, neće nastupiti sankcija povlačenja tužbe jer se smatra da je u tom slučaju tuženik zloupotrijebio svoje procesne ovlasti.⁶²

⁵⁶ Takvo je stajalište zauzeo i VS BiH u svojoj odluci Pž- 45/94, *Pravna misao*, 1-6/95-132.

⁵⁷ Vidi odluku VS FBiH, Pž- 216/98. od 10. studenoga 1998. god.

⁵⁸ Usp. odluku VTSH, Pž- 1426/97. od 17. ožujka 1998. god., *ING PSP* 1998-8-82.

⁵⁹ U tom je smislu i odluka VS BiH, Pž- 25/87. od 19. lipnja 1987. god., podatak kod Dika, M. - Čizmić, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 2000, str. 807, dalje - DIKA-ČIZMIĆ.

⁶⁰ Vidi odluku VPS, Sl- 1299/69, Dika - Čizmić, str. 807.

⁶¹ Usp. u tom smislu odluku VPS, Sl- 1299/69, Dika - Čizmić, str. 807.

⁶² Takvo je stajalište zauzeo i VPS u odluci Sl- 187/64, Dika - Čizmić, str. 807.

Izostanak stranaka s dva uzastopna ročišta za glavnu raspravu ima za posljedicu nastupanje presumpcije povlačenja tužbe samo kada su na ta ročišta te stranke uredno pozvane. Ne smatra se, tako, da je stranka uredno obaviještena o ročištu ako su pozivi upućeni odvjetniku koji je bio punomoćnik stranke do likvidacije odvjetničkog ureda, a punomoć mu nije bila obnovljena nakon ponovnog otvaranja odvjetničkog ureda.⁶³ Zakonska presumpcija povlačenja tužbe u privrednom sporu nastupa, međutim, ako tužitelj izostane s dva ročišta za glavnu raspravu, na koja je uredno pozvan, pa i kada od primitka poziva do održavanja glavne rasprave nije održan rok od osam dana. Ako stranci nije ostavljen rok od osam dana od primitka poziva za pripremanje, ona ipak treba doći na ročište i tražiti odgađanje ročišta, ako je to potrebno.⁶⁴

Prema stajalištu sudske prakse, prijedlog tužitelja da se donese presuda u njegovoj odsutnosti ne otklanja zakonsku fikciju povlačenja tužbe,⁶⁵ upravo kao ni prijedlog da se ročište odgodi bez navođenja opravdanih razloga.⁶⁶ Ni podnesak parnične stranke kojim predlaže da se ročište provede u njezinom odsustvu iz razloga ekonomičnosti postupka, ne sprječava primjenu odredbi čl. 491. st. 2. FZPP-a,⁶⁷ kao ni nedostavljanje prigovora protiv platnog naloga od strane tužitelja, jer je uredno pozvani tužitelj dužan pristupiti na zakazano ročište.⁶⁸ U tom smislu, teško financijsko stanje parnične stranke ne smatra se opravdanim razlogom za izostanak.⁶⁹

Suprotno, nema mjesta primjeni odredbe o povlačenju tužbe iz čl. 491. st. 2. FZPP-a, u situaciji kada je tužitelj obavijestio sud o opravdanoj spriječenosti da pristupi na zakazano ročište, jer opravdani izostanak s ročišta ne povlači procesno-pravne posljedice iz navedenog st. 2.⁷⁰ Opravdanost razloga zbog kojih je tužitelj propustio pripremiti, odnosno prvo ročište za glavnu raspravu, a koji sprječavaju nastupanje pravnih posljedica povlačenja tužbe iz čl. 491. st. 2. FZPP-a, predstavlja faktično pitanje koje sud ocjenjuje zavisno od konkretnih okolnosti.⁷¹ Tako, o zahtjevu stranke za odgađanje ročišta sud mora donijeti odluku i o tome izvijestiti stranku, a u protivnom ne mogu nastupiti posljedice iz čl. 491. FZPP-a.⁷² Kolektivni godišnji odmor predstavlja opravdani razlog za odgodu ročišta za glavnu raspravu, pa u tom slučaju nema mjesta primjeni odredaba čl. 491. st. 2. FZPP-a.⁷³ Ako se na jednom od spomenutih ročišta rasprava nije mogla održati zbog bolesti suca, tada se tužba ne smatra povučenom.

⁶³ Vidi u tom smislu odluku VS BiH, Pž- 5/98. od 24. veljače 1998. god., Dika - Čizmić, str. 808.

⁶⁴ Usp. odluku VS FBiH, Pž- 177/97. od 16. rujna 1997. god., Bilten sudske prakse VS FBiH, br. 1/98-21.

⁶⁵ Takvo je stajalište zauzeo VS BiH u odluci Pž- 379/87. od 24. ožujka 1988. god.

⁶⁶ Vidi u tom smislu odluku VS BiH, Pž- 420/82.

⁶⁷ U tom je smislu i odluka VS BiH, Pž- 277/83. od 12. kolovoza 1983. god., Janković, str. 514.

⁶⁸ Vidi odluku VPS Sarajevo, Pž- 1207/77, Janković, str. 513.

⁶⁹ Usp. odluku VS BiH, Pž- 35/88. od 20. listopada 1988. god.

⁷⁰ Vidi u tom smislu odluku VS BiH, Pž- 53/80. od 12. lipnja 1980. god., Janković, str. 514.

⁷¹ Usp. odluku VS BiH, Pž- 545/81. od 16. veljače 1982. god.

⁷² Vidi odluku VPSS, Pž- 3322/85. od 27. kolovoza 1985. god., Janković, str. 515.

⁷³ Takvo je stajalište zauzeo i VS BiH u odluci Pž- 394/82. od 16. studenoga 1982. god.

Primjeni odredbe čl. 491. st. 2. FZPP-a ima mjesta samo onda kada stranke izostanu, ne pristupe na ročište, a postojali su inače svi uvjeti za održavanje rasprave, što nije slučaj kada rasprava nije održana zbog bolesti suca i kada je tajnica uredujućeg suca izjavila da će sljedeća rasprava biti određena pisanim putem.⁷⁴

Nema zapreke za ponovno suđenje ako je ranija parnica u istoj stvari završena obustavom postupka zbog zakonske pretpostavke o povlačenju tužbe iz čl. 491. st. 2. FZPP-a. Pravna priroda takvog rješenja nema značenje presuđene stvari i ono ne predstavlja negativnu procesnu pretpostavku za ponovno suđenje u istoj stvari.⁷⁵

3. Rokovi u postupku u privrednim sporovima

U postupku u privrednim sporovima neki su rokovi skraćeni u odnosu na one koji vrijede u redovitom postupku (v. FZPP, čl. 492). Tako:

- a) objektivni rok za podnošenje prijedloga za povrat u prijašnje stanje iz članka 107. stavka 3. ovog zakona, smanjen je s tri mjeseca na 30 dana;
- b) rok za žalbu protiv presude odnosno rješenja smanjen je, u odnosu na rokove iz čl. 330. st. 1, s 15 na 8 dana;⁷⁶
- c) rok za podnošenje odgovora na žalbu koji prema odredbama čl. 341. FZPP-a iznosi 8 dana, u privrednim je sporovima smanjen na 3 dana;
- d) rok od 15 dana iz čl. 309. st. 2. FZPP-a za izvršenje činidbe koja se sastoji u novčanom davanju, u postupku u privrednim sporovima smanjen je na 8 dana, dok za činidbe koje se ne sastoje u novčanom davanju, sud može odrediti i duži rok.

U postupku u privrednim sporovima za izvanredne pravne lijekove vrijede rokovi predviđeni u redovitom postupku (v. čl. 364. za reviziju, čl. 383. za zahtjev za zaštitu zakonitosti, čl. 393. za prijedlog za ponavljanje postupka).

4. Usmene izjave stranaka

U postupku u privrednim sporovima stranke ne mogu izvan ročišta davati izjave usmeno na zapisnik kod suda (FZPP, čl. 493. st. 1).

Smisao odredbe st. 1. ovoga članka jest u tome da u postupku u privrednim sporovima stranka ne može pisani podnesak zamijeniti usmenom izjavom datom u zapisnik kod parničnog suda, kao što to može u redovitom postupku. U redovitom postupku stranke izjavu koja se daje podneskom mogu, umjesto podneskom, dati usmeno na zapisnik kod parničnog suda (FZPP, čl. 95. st. 4). Međutim, u postupku u privrednim sporovima stranke ne mogu izvan ročišta davati izjave usmeno na zapisnik kod suda. Naime, *ratio* uzimanja izjave na zapisnik jest, među ostalim, pružanje pravne pomoći od strane suda strankama koje nisu u mogućnosti napisati podnesak zbog toga što su nepismene, nemaju dovoljno pravno tehničkog znanja ili zbog drugih razloga.

⁷⁴ Vidi odluku VSH, II Rev- 78/99. od 9. rujna 1999. god., Janković, str. 514.

⁷⁵ Usp. odluku VS FBiH, Pž- 90/98. od 19. svibnja 1998. god.

⁷⁶ "Kada pismeno izražena presuda ne sadrži pouku o pravnom lijeku, rok za žalbu ne može biti duži od roka koji je predviđen zakonom". VSV, Pž- 328/82. od 8. prosinca 1982. god.

Primjena ove odredbe u privrednim sporovima je isključena kako zbog svojstava stranaka, tako i zbog toga jer o poslovanju privrednih subjekata postoji, u pravilu, pisana dokumentacija.⁷⁷ S obzirom na kvalificirane zastupnike stranaka, u privrednim sporovima moguća je šira primjena pisane komunikacije pred sudom.

5. Posebnosti izdavanja platnog naloga u postupku u privrednim sporovima

U postupku u privrednim sporovima olakšano je izdavanje dokumentarnog platnog naloga, ali se zato u tom postupku ne može izdati nedokumentarni platni nalog (v. čl. 437 - 438. FZPP-a).

Isprava na temelju koje se izdaje platni nalog kad se tužbeni zahtjev odnosi na dospjelo potraživanje u novcu, a to se potraživanje dokazuje vjerodostojnom ispravom,⁷⁸ ne mora biti priložena u izvorniku ili u ovjerenu prijepisu. Dovoljno je ako je prijepis takve isprave ovjerio ovlašteni organ pravne osobe (FZPP, čl. 493. st. 2).

U postupku u privrednim sporovima ne primjenjuju se odredbe članka 438. FZPP-a, prema kojima sud, kad se tužbeni zahtjev odnosi na dospjelo potraživanje u novcu koje ne prelazi iznos od 800 KM, izdaje platni nalog protiv tuženika, iako tužbi nisu priložene vjerodostojne isprave, ali je u tužbi iznesena osnova i visina dugovanja i naznačeni dokazi na temelju kojih se može utvrditi istinitost tužbenih navoda (FZPP, čl. 493. st. 3). Naime, u privrednim sporovima mogu se izdavati samo dokumentarni platni nalozi. Drugim riječima, u privrednim sporovima ne može se izdati platni nalog bez odgovarajuće isprave.

6. Sporovi male vrijednosti u postupku u privrednim sporovima

U privrednim sporovima male vrijednosti primjenjuju se istodobno i na odgovarajući način pravila postupka u sporovima male vrijednosti, pravila postupka u privrednim sporovima i pravila redovitog postupka. U postupku u privrednim sporovima sporovi male vrijednosti jesu sporovi u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu koje ne prelazi iznos od 5000 KM (FZPP, čl. 494. st. 1). Privredni spor male vrijednosti razlikuje se od spora male vrijednosti definiranog u članku 449. FZPP-a samo po vrijednosti predmeta spora, gdje u sporovima male vrijednosti gornja granica vrijednosti predmeta spora iznosi 1000 KM, a u privrednim sporovima male vrijednosti, kao što smo vidjeli, ta je granica 5000 KM.

Sporovima male vrijednosti smatraju se i sporovi u kojima se tužbeni zahtjev ne odnosi na potraživanje u novcu, a tužitelj je u tužbi naveo da pristaje da umjesto ~~udovoljenju određenom zahtjevu primi određeni novčani iznos koji ne prelazi iznos od~~

⁷⁷ Usp. Janković, str. 516.

⁷⁸ Prema stajalištu VS FBiH, Općinski sud s područja Kantona Sarajevo stvarno je mjerodavan suditi u prvom stupnju u privrednim sporovima i kada vrijednost predmeta spora prelazi 30 000 KM, ako je tome sudu, koji je istodobno i izvršni i parnični sud, prije stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima 19. prosinca 1998. god., podnesen prijedlog za izvršenje na temelju vjerodostojne isprave. VS FBiH, Rev- 104/99. od 20. listopada 1999. god., Bilten sudske prakse VS FiB, br. 2/99.

5000 KM. Sporovima male vrijednosti smatraju se i sporovi u kojima predmet tužbenog zahtjeva nije novčani iznos, već predaja pokretne stvari čija vrijednost, koju je tužitelj u tužbi naveo, ne prelazi iznos od 5000 KM. Sporovima male vrijednosti smatraju se, dakle, i sporovi u kojima se tužbeni zahtjev ne odnosi na potraživanje u novcu, ali je tužitelj u tužbi ponudio *facultatem alternativam* koja ne prelazi iznos od 5000 KM.

Iznimno, u postupku u sporovima male vrijednosti u privrednim sporovima tužba se ne dostavlja tuženiku na odgovor.

Protiv odluke suda drugog stupnja donesene u postupku u sporu male vrijednosti revizija nije dopuštena ni onda ako se parnica vodi u svezi s autorskim pravom u postupku u privrednim sporovima.⁷⁹

SPECIFICS OF THE PROCEDURE IN BUSINESS DISPUTES BEFORE THE COURTS OF THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

Lawsuit procedure with economic disputes is an exceptional civil lawsuit that is implemented by authorized courts when solving economic disputes. In the work, the author tried to provide some considerations of exceptional procedures about: subsidiary implementation of general FZPP provisions with economic disputes; implementation of rules of procedure with economic disputes (subjective and objective criteria); jurisdiction and court structure; preparing major hearing; legal remedies in procedure with economic disputes; as well as about the exceptions at negotiation, standstill of procedure, terms, oral statements of parties, issuing of payment order, and disputes of small value with economic disputes).

⁷⁹ Vidi odluku VSH, II Rev- 73/92. od 25. studenoga 1992. god., IO 1993/277.